

Η μετα-κοινωνία απειλεί τη δημοκρατία

Κωνσταντίνος Παπαλίτσας

Structural Civil Engineer, MEng, MSc | Project Manager, MSc | e-tutor

[Konstantinos Papalitsas | LinkedIn](#)

Περίληψη

Ζούμε στην εποχή της τεχνολογικής εξέλιξης. Τα τελευταία χρόνια με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει αλλάξει άρδην ο τρόπος που χρησιμοποιούμε το διαθέσιμο χρόνο μας (εργασία, διασκέδαση κλπ) καθώς έχει μεταβληθεί σημαντικά ο τρόπος που αλληλεπιδρούμε μεταξύ μας. Η τηλεργασία σε τομείς όπως η πληροφορική, η εκπαίδευση αλλά ακόμη και η ιατρική (τηλεϊατρική) έχει δώσει άλλη υπόσταση στο επιδιωκόμενο και πολυσυζητημένο work-life balance.

Τα τεχνολογικά επιτεύγματα που επηρεάζουν όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού είναι σε θέση πλέον να καθορίζουν διάφορες εκφάνσεις της προσωπικής αλλά και της επαγγελματικής μας ζωής και μέσα σε όλο αυτό το κλίμα ευρύτερων αλλαγών αλλάζει σταδιακά και η ίδια η κοινωνία.

Στη σημερινή εποχή, όσο ποτέ άλλοτε, ακούμε και διαβάζουμε συνεχώς όλο και περισσότερες λέξεις με το πρόθεμα μετά- στην αρχή τους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η μετα-πολιτική, ο μετα-πολιτισμός, η μετα-τεχνολογία, τα μετα-δεδομένα κ.α. Επιπλέον ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η πασίγνωστη πλατφόρμα Facebook η οποία μετονομάστηκε σε Meta θέλοντας να καταδείξει τη μετά-βαση σε ένα νέο ψηφιακό περιβάλλον δραστηριοτήτων το λεγόμενο Metaverse. Το πρόθεμα μετά- περιγράφει μια αλλαγή από ένα περιβάλλον σε κάποιο άλλο και αυτό μπορεί να έχει είτε θετικά, είτε αρνητικά αποτελέσματα ανάλογα τη χρήση που του κάνει κάποιος. Εξάλλου οι τρεις βασικές λέξεις που χρησιμοποιούνται ευρέως με το συγκεκριμένο πρόθεμα είναι οι λέξεις μετάβαση, μεταβολή και μετατροπή οι οποίες αμφότερες αντιπροσωπεύουν τροποποιήσεις προς το μέλλον.

Είναι προφανές ότι η παραπάνω εξέλιξη εάν συνδυαστεί με ελεγχόμενη και στοχευμένη ανάπτυξη μπορεί να βελτιώσει σημαντικά την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, την οποία υποτίθεται ότι πρέπει να υπηρετούν όλα αυτά τα μετα-στοιχεία. Οι προβληματισμοί ξεκινούν από το σημείο που το εν λόγω πρόθεμα χρησιμοποιείται ώστε να οδηγήσει τις εξελίξεις προς ορισμένη κατεύθυνση, καθώς κανένας δεν μπορεί να εγγυηθεί προς το παρόν ότι οι πραγματοποιούμενες διεργασίες αποσκοπούν στο ευρύτερο κοινωνικό συμφέρον.

Στον τομέα της τεχνολογίας για παράδειγμα το επερχόμενο metaverse δεν είναι κάτι μονοδιάστατα ορισμένο καθώς εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες της τεχνητής νοημοσύνης (Α.Ι.) μπορούμε να δημιουργήσουμε διαφορετικές εκδοχές του ανάλογα με τις επιθυμίες του εκάστοτε χρήστη. Αυτή η δυναμική τεχνολογική δυνατότητα που οδηγεί στη δημιουργία πολλών εναλλακτικών metaverses συγχέει ακόμη περισσότερο την κατάσταση σχετικά με τη χρησιμότητα όλων αυτών των διεργασιών.

Εάν δηλαδή το πρόθεμα μετά- εκτός από την πρόοδο προς το μέλλον αρχίσει να αντιπροσωπεύει δυναμικές καταστάσεις που μετα-βάλλονται από αρχάριους χρήστες τότε τι μας εξασφαλίζει ότι δεν μπορεί να δημιουργηθούν εναλλακτικές μορφές μεταπολιτικής, εναλλακτικοί μεταπολιτισμοί, εναλλακτικές μετατεχνολογίες και τελικά να μεταβούμε σταδιακά σε νέες μορφές κοινωνιών που θα ονομαστούν μετα-κοινωνίες;

Απειλείται η Δημοκρατία;

Η δημιουργία μετακοινωνιών με τη σειρά της εάν δεν γίνει πάνω σε συγκεκριμένες αρχές και αξίες φαντάζει τρομακτική και μπορεί να γίνει ακόμη χειρότερη στη περίπτωση που μέσω αυτού του δαιδαλώδους συστήματος αρχίσουν να αμφισβητούνται βασικές αρχές του πολιτεύματος που έχει εγκαθιδρυθεί στην πλειοψηφία των χωρών παγκοσμίως, της ίδιας της Δημοκρατίας.

Ήδη έχουν ακουστεί εκφράσεις όπως ο μετ-άνθρωπος, ένα υβρίδιο που κανείς δεν ξέρει πως θα συμπεριφερθεί όταν θα κληθεί να αντιμετωπίσει ηθικά και κοινωνικά ζητήματα όπως η αγάπη, το ενδιαφέρον, ο σεβασμός ή ακόμα και θεμελιώδη ζητήματα του δημοκρατικού πολιτεύματος όπως η αρχή της πλειοψηφίας, η ελευθερία της έκφρασης, η ισότητα, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα, η δικαιοσύνη κ.α. Η μετά-βαση βέβαια έχει ήδη ξεκινήσει καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων παγκοσμίως χρησιμοποιεί τεχνολογικές συσκευές με κυρίαρχο το κινητό τηλέφωνο (smartphone) το οποίο έχει γίνει προέκταση του σώματός μας. Η υπερβολική του χρήση μας έχει καταστήσει ήδη πρώιμους μετανθρώπους καθώς πλήθος αντιδράσεών μας βασίζονται στη λειτουργία και τις δυνατότητες των συσκευών αυτών. Φαντάζει τρομερά δύσκολο να μπορέσει κάποιος να δράσει στη σύγχρονη εποχή χωρίς τη χρήση αυτών των τεχνολογικών εργαλείων, η οποία σταδιακά κανονικοποιήθηκε και πλέον θεωρείται αυτονόητη. Η συνεχής

αλληλεπίδραση όμως των ανθρώπων με τα εργαλεία αυτά μέσω της διευκόλυνσης των καθημερινών λειτουργιών που τα τελευταία προσφέρουν, δημιουργεί τεράστια ποσά δεδομένων (big data) των οποίων η διαχείριση δύναται να καθορίσει μελλοντικές αλλαγές στην ίδια την κοινωνία.

Η δημοκρατικότητα της κοινωνίας εξελίσσεται δυναμικά και απαιτεί ευρεία συμμετοχή κάτι που είναι αντίθετο με τη λογική διαχείρισης των big data όπου επιχειρείται τυποποίηση των πάντων μέσω κατηγοριοποίησης. Επιπρόσθετα εάν εξετάσουμε σε βάθος τα meta data, θα διαπιστώσουμε πως η ευρεία χρήση τους κατευθύνει το χρήστη σε προαποφασισμένες ενέργειες, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα να συρρικνώνεται η δυνατότητα πρωτοβουλιών, ελεύθερης δημιουργίας και έκφρασης. Όλα τα παραπάνω δύνανται να αλλοιώσουν ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του δημοκρατικού πολιτεύματος που είναι η δυνατότητα επιλογής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και ως εκ τούτου να θέσουν εν αμφιβόλω την ανθρώπινη συμμετοχή σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη κοινωνία όπου τα τεχνολογικά επιτεύγματα έχουν πλέον τον πρώτο λόγο σχεδόν σε όλες τις εκφάνσεις της.

Τα τεχνολογικά επιτεύγματα δηλαδή συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των προσωπικών απόψεων του καθενός γύρω από πάσης φύσεως θέματα και οι επικείμενες αντιδράσεις μπορούμε να πούμε ότι είναι πλέον περισσότερο ατομικές παρά συλλογικές όπως ορίζει η βασική αρχή της συμμετοχικής δημοκρατίας. Συνυπολογίζοντας δε ότι η διαχείριση των εφαρμογών και των δεδομένων απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις οφείλουμε να βάλουμε στη συζήτηση και την ακούσια ή εκούσια περιθωριοποίηση στις πλατιές μάζες των πολιτών-χρηστών η οποία πλήττει κάθε έννοια ισότητας.

Κίνδυνος είναι η παραπάνω κατάσταση σε συνδυασμό με την πολυδιαφημιζόμενη μεταπολιτική να οδηγήσει σε μια νέα μορφή μετα-δημοκρατίας η οποία θα χαρακτηρίζεται από αλλοίωση των ηθικών αρχών και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών.

Τελικά υπάρχει λύση;

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω το μέλλον προβλέπεται αρκετά δυσόιωνο όμως σε καμία περίπτωση η εξέλιξη δεν πρέπει να σταματήσει. Ο άνθρωπος από τη φύση του πάντα επιδίωκε την πρόοδο και την εξέλιξη και κάπως έτσι δημιουργήθηκαν οι πρώτες πολιτισμένες κοινωνίες που στη συνέχεια μέσω αρχών και κανόνων

μετασχηματίστηκαν σε δημοκρατικές. Πολλές φορές μάλιστα η εξέλιξη είναι αναπόφευκτη παρά τη σθεναρή αντίδραση κάποιων κοινωνικών ομάδων, καθώς η γενική ανάγκη για πρόοδο και βελτίωση της κοινωνικής ζωής πάντοτε υπερίσχυε των όποιων προσωπικών ενστάσεων μπορεί να έχει κάποιος ως άτομο.

Η ανάγκη αυτή λοιπόν είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα οδηγήσει τον άνθρωπο στο επόμενο στάδιο, δημιουργώντας μια νέα μορφή κοινωνίας (μετά-κοινωνίας ή κάτι παρόμοιο), αρκεί η τελευταία να στηριχθεί σε ισχυρές βάσεις και αρχές με τις οποίες διακατέχονται οι δημοκρατικές κοινωνίες των ανεπτυγμένων κρατών.

Τον τρόπο για να γίνει αυτό τον δείχνει το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα το οποίο έχει ως θεμελιώδη αρχή του κράτους δικαίου τη διάκριση των εξουσιών (Νομοθετική, Δικαστική, Εκτελεστική). Δυστυχώς μέχρι στιγμής οι απλοί πολίτες δεν έχουν λόγο για όλες τις παραπάνω προαναφερόμενες εξελίξεις και το γεγονός αυτό ενέχει τον κίνδυνο να παίρνονται αποφάσεις εκτός δημοκρατικών θεσμών. Η κατάσταση χειροτερεύει καθώς η πληροφορία είναι μεν μόνο ένα κλικ μακριά μας εκδημοκρατίζοντας την πρόσβαση στη γνώση αλλά από την άλλη η αυξημένη πληροφόρηση οδηγεί νομοτελειακά και σε αυξημένη παραπληροφόρηση.

Οι εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης και η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη της τεχνολογίας συγχέουν ακόμη περισσότερο το τοπίο καθώς γίνεται όλο και πιο δύσκολο για τον καθένα μας να διαχωρίσουμε το πραγματικό από το κατασκευασμένο. Έτσι έννοιες όπως η αγάπη, το ενδιαφέρον, η τέχνη, η ηθική, οι αξίες κλπ κινδυνεύουν να χαθούν στη δίνη της τεχνητής παραπληροφόρησης και έτσι να τείνουν μειούμενα τα βασικά στοιχεία προόδου μιας δημοκρατικής κοινωνίας που είναι η εμπιστοσύνη και η συνεργασία μεταξύ των μελών της.

Κατ' αυτόν τον τρόπο γίνεται αντιληπτό ότι είναι δυνατόν μελλοντικά χαθεί η διάδραση μεταξύ τεχνολογικών εργαλείων και ανθρώπου ώστε να σταματήσει ο τελευταίος να είναι το επίκεντρο των δημοκρατικών διεργασιών. Δεν αποκλείεται δηλαδή οι τρεις δημοκρατικές εξουσίες να αποκτήσουν τέτοια εξάρτηση από την τεχνολογία και να εκχωρήσουν την πλειοψηφία των αρμοδιοτήτων τους σε αυτή ώστε σε λίγα χρόνια κανείς να μη μπορεί να αποκλείσει το γεγονός πως η θέσπιση και η εφαρμογή των νόμων και των κανονισμών καθώς και οι αποφάσεις τη δικαιοσύνης δεν θα είναι καθαρά και μόνο αποτέλεσμα λειτουργίας αλγορίθμων.

Εάν όμως οι τρεις δημοκρατικές εξουσίες λειτουργήσουν ανεξάρτητα και σε συνδυασμό με τη θέσπιση καθολικά αποδεκτών ανεξάρτητων αρχών, μέσα στα πλαίσια μιας κοινωνίας πανανθρώπινων αξιών τότε είναι δυνατή η δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου που θα ενσωματώσει όλες αυτές τις αλλαγές με τρόπο ωφέλιμο για τους πολίτες και ταυτόχρονα να γίνει σταδιακά αποδεκτό από όλους αποτελώντας το απόλυτο δημοκρατικό εχέγγυο υπέρ της δικαιοσύνης και της ισότητας.

Άλλωστε η ίδια η λέξη δημοκρατία (χωρίς το πρόθεμα μετά-) αποτελεί σύνθεση των λέξεων δήμος, που παραπέμπει στην κοινωνία, και κράτος, που παραπέμπει στην δύναμη και την κυριαρχία, γεγονός που καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει πάντα να θεσμοθετούνται οι κοινωνικές αλλαγές στα δημοκρατικά πολιτεύματα.

Κλείνοντας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η τεχνολογική εξέλιξη είναι ένα ακόμη ανθρώπινο κατασκεύασμα όπως είναι το χρήμα, τα κράτη, οι εκκλησίες, οι Ανώνυμες Εταιρείες κλπ, χρησιμοποιείται και αυτή με τη σειρά της ώστε να αναπτύξει νέους δεσμούς μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας. Συνεπώς θα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε με το βασικό ερώτημα που αντιμετωπίζουμε όλα τα προαναφερθέντα ανθρώπινα κατασκευάσματα: Κατά πόσο η τεχνολογική εξέλιξη και πρόοδος διευκολύνει τη ζωή των ανθρώπων και εάν τους κάνει πιο ευτυχισμένους;

